

Jure Požgan, Ana Bojinović Fenko¹

KULTURNA DIPLOMACIJA IN KULTURA V MEDNARODNIH ODNOSIH: ŠTUDIJA PRIMERA SLOVENSKE ZUNANJE POLITIKE

POVZETEK: Prispevek izhaja iz predpostavke, da imajo male države močan nacionalni interes, da zaradi omejitev v njihovih materialnih zunanjepolitičnih zmogljivostih v mednarodnih odnosih za doseganje ciljev zunanje politike, tj. dobrega ugleda, prestiža in večje mednarodne prepoznavnosti, uporabljajo diplomatska in kulturna sredstva zunanje politike. Namen članka je ugotoviti, ali lahko mala država nadomesti pomanjkanje svojih zunanjepolitičnih zmogljivosti za izvajanje tradicionalne kulturne diplomacije prek sodelovanja na področju medkulturnega dialoga v okviru t. i. mešane koalicije akterjev. To raziskovalno vprašanje avtorja aplicirata na študijo primera slovenske zunanje politike. Glede na relativno pomanjkanje obstoječe literature s področja kulturne diplomacije avtorja najprej opredelita kulturo kot dejavnik zunanjepolitičnega odločanja in sredstvo zunanje politike ter kot področje sodelovanja v mednarodnih odnosih. Poleg kulturne diplomacije in medkulturnega dialoga analizo doseganja zunanjepolitičnih ciljev Republike Slovenije na področju kulture dopolnita s tretjim konceptom, in sicer z mednarodnimi odnosi v kulturi, kjer država primarno ne zasleduje zunanjepolitičnih ciljev, temveč cilje kulturne politike. Avtorja ugotovita, da lahko mala država, kot je Slovenija, pomanjkanje lastnih zunanjepolitičnih zmogljivosti za izvajanje kulturne diplomacije nadomesti s sodelovanjem na področju medkulturnega dialoga, še posebej v okviru mešane koalicije akterjev, pri čemer mora svoje zunanjepolitične cilje vplesti v vsebino medkulturnega dialoga. Ključna ovira pri boljšem delovanju in doseganju ciljev slovenske zunanje politike s kulturnimi sredstvi pa je pomanjkanje širšega političnega konsenza o tem, kaj naj bo vsebina, ki jo bo država naslavljala

-
1. Jure Požgan je asistent z magistriranjem na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in raziskovalec v okviru Centra za proučevanje mednarodnih odnosov. Trenutno je študent doktorskega programa Mednarodni odnosi na Fakulteti za družbene vede. Ana Bojinović Fenko je docentka za področje mednarodnih odnosov na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani in raziskovalka v okviru Centra za proučevanje mednarodnih odnosov. Njena področja proučevanja so zunanja politika držav in Evropske unije, mednarodni regionalizem ter sredozemska regija.

navzven, ter vsebinsko in organizacijsko nepregledno izvajanje kulturne diplomacije ter obeh pojavov kulture v mednarodnih odnosih.

KLJUČNE BESEDE: kulturna diplomacija, kultura v mednarodnih odnosih, medkulturni dialog, mednarodni odnosi v kulturi, zunanja politika

Cultural diplomacy and culture in international relations: A case study of Slovenian foreign policy

ABSTRACT: This paper presupposes that small states have a strong national interest to engage in intercultural dialogue in international relations due to limitations of their material foreign policy capabilities. For this purpose, small states would more likely use diplomatic and cultural foreign policy instruments to achieve their foreign policy goals, e.g. a good reputation, prestige and greater international visibility. In this context, the paper aims to establish whether a small state can compensate for a shortfall of its foreign policy capabilities in the implementation of cultural diplomacy by engaging in inter-cultural dialogue through so-called multi-actor coalitions. This research question is applied to a case study of Slovenian foreign policy. Given the relative scarcity of the existing literature in the field of cultural diplomacy, the authors firstly conceptualise culture as a foreign policy decision-making factor and instrument and, secondly, as a field of co-operation in international relations.

In analysing whether Slovenia has been successful in attaining its foreign policy objectives in the field of culture, the two core concepts of cultural diplomacy and inter-cultural dialogue are complemented by the concept of international relations in culture where the state primarily focuses on attaining cultural and not foreign policy objectives. The authors conclude that Slovenia as a small state can compensate for its limited foreign policy capabilities in the implementation of cultural diplomacy by engaging in inter-cultural dialogue activities within the framework of multi-actor coalitions, albeit only if its foreign policy objectives are an integral part of the inter-cultural dialogue. The main limitation in reaching its foreign policy objectives through cultural means remains the lack of a broad political consensus regarding the content of such cultural activity, together with the substantially and organisationally non-transparent implementation of cultural diplomacy and the two notions of culture in international relations.

KEY WORDS: cultural diplomacy, culture in international relations, intercultural dialogue, international relations in culture, foreign policy

1 Uvod

Osrednje zanimanje tega znanstvenega prispevka² je pojav kulture v okviru dveh aktivnosti držav v mednarodni skupnosti, tj. zunanje politike in mednarodnih odno-

---

2. Prispevek je pripravljen na podlagi skupnega raziskovanja avtorjev in predstavitve predhodnih delovnih različic besedila na konferenci Mednarodnega znanstvenega združenja *International Studies Association Annual Convention* v New Orleansu, 17.–20. 2. 2010, v

sov. Z vidika obeh se je kultura skozi zgodovino izkazala kot pomembna v naslednjih procesih (Bátora in Mokre 2011: 1–2): kultura je služila kot sredstvo za preseganje lokalnih, etničnih in družbeno-ekonomskih mej ter za ustvarjanje nacionalnih skupnosti. Ta stvaritev kolektivnih identitet je vodila v izključevanje tistih, ki jim niso pripadali. Kultura je prerasla nacionalne okvire »pojavnosti«, in je bila pogosto prevedena kot civilizacija z implikacijo na eno samo legitimno globalno »kulturo«. Različice tega pogleda so izzvale teorije multikulturalizma s sklicevanjem na enako vrednost različnih kultur, danes pa poststrukturalisti zavračajo vse osrednje definicije kulture ter na podlagi konstruktivističnih razumevanj poudarjajo vlogo hibridnih kultur in kulturnih prevodov (prav tam). Avtorja vsekakor zavračava civilizacijsko determiniranje kulture in izhajava iz razumevanja, kot je kulturo opredelila Svetovna konferenca o kulturnih politikah, ki jo je organizirala Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo – *United Nations Education, Scientific and Cultural Organization* (UNESCO), v deklaraciji Unesca iz Mexico Cityja o kulturnih politikah (1982, 6. odstavek),³ in sicer:

V najširšem pomenu bi lahko kulturo danes razumeli kot celoten kompleks značilnih duhovnih, materialnih, intelektualnih in emocionalnih značilnosti, ki zaznamujejo neko družbo ali družbeno skupino. Ne vključuje le umetnosti in literature, temveč tudi načine življenja, temeljne pravice človeka, vrednostne sisteme ter tradicije in prepričanja.

Kultura v tako širokem, vseobsežnem pomenu vsekakor ni (niti ne more biti) predmet proučevanja raziskovalca mednarodnih odnosov. Kot politologa takega raziskovalca najprej zanima razmerje med kulturo in politično oblastjo/močjo, ki ga Bátora in Mokre (2011: 1) poenostavi s tremi možnimi odnosi: kultura lahko ogroža politično oblast, lahko je njena varovanka ali pa je način izvajanja politične moči brez nasilja. V tem kontekstu se najin članek zgolj dotika prvih dveh odnosov (tj. notranjepolitičnih procesov oblikovanja in odločanja o kulturni politiki države ter prenosa slednje v vsebino zunanje politike), osredotoča pa se predvsem na zadnji odnos, tj. na konceptualno razumevanje in empirično preverjanje izvajanja politične moči države v mednarodnih odnosih prek kulturnih sredstev zunanje politike, tj. kulturne diplomacije in prek sodelovanja na področju multikulturnega dialoga. Kulturni odnosi so v tem kontekstu pojmovani kot odnosi med nacionalnimi kulturami ter tistimi intelektualnimi in izobraževalnimi vidiki vsake družbe, ki presegajo nacionalne meje držav in se povezujejo z institucijami onkraj teh meja. Kot trdi Arndt (2006: xix), se kulturni odnosi odvijajo naravno in organsko, brez posredovanja vladnih inštitucij; slednje zato šele z izvajanjem

---

okviru panela pod sponzorstvom Srednje- in vzhodnoevropskega političnega združenja CEEISA (*Central and East European International Science Association*) in na okrogli mizi Slovenska diplomacija: vprašanja, problemi in dileme v okviru Slovenskih politoloških dni 29. 5. 2010 v Portorožu. Avtorja se zahvaljujeva sodelujočim udeležencem in recenzentom za pripombe ter raziskovalne usmeritve.

3. Deklaracija Unesca iz Mexico Cityja o kulturnih politikah – *UNESCO Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies*. 1982. Sprejeta na Unescovi svetovni konferenci o kulturnih politikah med 26. julijem in 6. avgustom v Mexico Cityju.

kulturne diplomacije poskušajo oblikovati in usmerjati te naravne procese za doseganje nacionalnih interesov. Proučevanje pojava kulture v mednarodnem okolju je zatorej ontološko smiselno zastaviti tako z vidika teorije analize zunanje politike (AZP) kot tudi znanosti o mednarodnih odnosih (ZMO).

Začetek proučevanja kulture v kontekstu mednarodnih odnosov sega v obdobje po prvi svetovni vojni, ko so antropologi začeli kritično ocenjevati predhodno biološko deterministično pojmovanje koncepta »civilizacija« kot nenehnega napredka in s tem spreminjati dojemanje civiliziranega (mednarodnega) obnašanja. Koncept civilizacije je namreč v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja postal moderniziran in internacionaliziran (v obliki Mednarodnega odbora za intelektualno sodelovanje v okviru Društva narodov ter po drugi svetovni vojni v Unescu kot specializirani agenciji Organizacije združenih narodov) ter tudi redefiniran in zaradi takega znanstvenega »odpiranja« pojem kultura postane mednarodno pomemben (Reeves 2004, 2. poglavje). Prvi, ki je med obema svetovnima vojnama opozoril, da mehanski stik med državami v mednarodni politiki ne prinaša avtomatičnega medsebojnega razumevanja, ampak da je za slednjega v mednarodnih odnosih treba narediti mnogo več, je bil Alfred Zimmern, ki je ocenil, da obstaja resna potreba po namenskem razvijanju in promoviranju medsebojnega razumevanja med narodi, kar bi vplivalo tudi na druge vidike mednarodnih odnosov, vključno z zunanjo politiko držav (Reeves 2004: 40–41).

V bolj novodobno iskanje obstoječih in ustreznih teoretskih opredelitev ter empirične analize tega mednarodnega pojava lahko vključimo tudi AZP, ki se je kot poddisciplina ZMO razvila šele v petdesetih letih 20. stoletja. Vendar je bila kultura kot vir vplivanja držav ali področje njihovega sodelovanja v mednarodnih odnosih v času hladne vojne precej zapostavljena (Reeves 2004: 55); svoj pomen je dobila predvsem po koncu tega obdobja. Avtorji so številne do tedaj nerazložljive zunanjepolitične odločitve držav in posledice njihovega delovanja v mednarodnih odnosih začeli pojasnjevati prek nacionalnega kulturnega ozadja (Pye 1991: 504), branjenja nacionalnih interesov s kulturo (Hudson 1997a: 1) ter vse pogostejšo in prodornejšo uporabo kulture kot sredstva zunanje politike (kulturne diplomacije). Navkljub nerazvitosti tega vidika AZP med obdobjem hladne vojne, kjer so »omejitve bipolarnega rivalstva zamejevale notranje [kulturne] posebnosti držav« (prav tam), je kultura vsaj posredno sodoločala globalno tekmo za moč prek javne diplomacije, ki se je razvila v zgodnjih letih hladne vojne. Informacije in propaganda so bile zato v tem obdobju razumljene kot glavno orožje za izvajanje globalnega ideološkega in strateškega boja ter so bile pomembna sprememba pri neposrednem sporazumevanju s tujimi javnostmi in takojšnjem učinkovanju na njihovo mišljenje (Kennedy 2003; Gilboa 2006; du Quenoy 2008).⁴ Kot uporabnici kulture v pomenu sredstva zunanje politike sta v času hladne vojne aktivno delovali predvsem obe supersili, ZDA in SZ, in sicer v obliki propagande, na področju medkul-

---

4. Kennedy (2003) v tem kontekstu govori o kulturnem programiranju, ki je bilo pomemben del povojne »kampanje resnice« ZDA in je pomenilo protiutež sovjetski propagandi. Vključevalo je tako sporazumevanje vlade-do-ljudi (*government-to-people*) kot tudi sporazumevanje ljudi-do-ljudi (*people-to-people*).

turnega dialoga pa lahko opazimo večje napore v okviru tretje, človekove razsežnosti Konference za varnost in sodelovanje v Evropi (od leta 1975). Male države v času hladne vojne niso zmogle vlagati v kulturno diplomacijo, saj so večino zmogljivosti porabile za zagotavljanje preživetja oziroma varnosti prek strategije nevtralnosti, iskanja pokrovitelja ali aktivnega delovanja v mednarodnih organizacijah.

Čeprav so se vidiki širjenja informacij, javne diplomacije in propagande uporabljali že v času bipolarnosti, pa je kultura pomembnejši dejavnik v proučevanju mednarodnih odnosov postala šele po letu 1989. Postala je pomemben neposredni vir določanja nacionalnih interesov za velike sile, »tako v kontekstu pluralnih notranjih motivacij in imperativov kot tudi v kontekstu ohranjanja mednarodnega ravnotežja moči« (Hudson 1997a: 1). Medtem ko je Francija že leta 1898 ustanovila *Alliance française*, Velika Britanija pa leta 1934 *British Council*, je večina drugih držav svoje kulturne centre vzpostavila bodisi po drugi svetovni vojni (npr. Indija leta 1950, Nemčija 1951, ZDA 1953, Japonska 1972) ali po koncu hladne vojne (Danska in Estonija leta 1989, Španija 1991) (Reeves 2004: 52–53; eDiplomat 2011).

Nov razmah je oblikovanje in delovanje kulturnih inštitutov za namen krepitve predvsem mehke moči doživelo po terorističnih napadih leta 2001. Kennedy (2003) in Kushner (2002) izpostavljata, da je v tem obdobju ameriška promocija vojne proti terorizmu uporabljala predvsem propagando kulture z zunanjepolitičnimi cilji, podobno kot je bilo to značilno za obdobje hladne vojne.⁵ Primer takšnega razvoja je tudi vključevanje kulture v okvir izvajanja zunanje politike Ljudske republike Kitajske, ki je bila dolgo časa tradicionalno nenaklonjena izvajanju javne diplomacije in posledično krepitvi mehke moči (*soft power*) ni namenjala večje pozornosti.⁶ Podobno se je Rusija na mehko moč pričela osredotočati šele v času mandata predsednika Putina, ki je ustanovil poseben oddelek za medregionalne in kulturne odnose s tujimi državami (Tsygankov 2006: 1080–1081), pri čemer Rusija s kulturno podobnostjo (v jeziku, religiji, zgodovinski dediščini, družinskih vezeh) naslavlja predvsem območje držav, ki so bile nekdaj del SZ (Nikitin 2008: 9). Francija je znana kot država, ki »od nekdaj« med vsemi državami zmogljivosti najbolj načrtno namenja ravno promociji francoske kulture in jezika. V najaktualnejši strategiji zunanje politike med pet najpomembnejših ciljev postavlja »zagotavljati prisotnost francoskih idej, jezika in kulture, ki bo služila kulturni raznolikosti« (Juppé in Schweitzer 2008). Tudi nemška vlada se je zavezala, da bo za namen promocije nemške kulture in države število tujih študentov na nemških

5. Kot navajata Krause in van Evera (2009: 109), so ZDA muslimanskemu svetu namenile približno 400 milijonov ameriških dolarjev v okviru enajstih projektov, katerih namen je bil predvsem izboljšanje negativne javne podobe ZDA, ki so jo povzročili povračilni ukrepi po terorističnih napadih v okviru vojne proti terorizmu.

6. Leta 2004 je Kitajska z oblikovanjem Oddelka za javno diplomacijo v okviru ministrstva za zunanje zadeve pričela z ustanavljanjem Konfucijskih inštitutov za promocijo kitajskega jezika in kulture po svetu ter do leta 2010 odprla 320 takih inštitutov v tretjih državah (McClory 2010: 6–7), med drugim leta 2010 tudi Konfucijski inštitut v Sloveniji. V letu 2010 je tako kitajska vlada aktivnostim za povečanje lastne zunanje prepoznavnosti namenila kar 6,4 milijarde evrov proračunskih sredstev (McClory 2010: 2).

univerzah povečala na deset odstotkov ter še naprej izdatno financirala osrednjo nemško radijsko postajo Deutsche Welle (McClory 2010: 6). Kot je razvidno iz teh navedb, države kulturni diplomaciji namenajo več denarja in pozornosti, kot so ga kadarkoli (McClory 2010).

Zgoraj sva predstavila le vidnejše napore za razvoj kulturne diplomacije velikih držav. V kontekstu zmogljivosti, ki jih temu sredstvu in seveda pomenu kulture za njihovo samo(ohranjanje) lahko namenijo zunanje politike, pa so posebne prav male države (med njimi tudi Slovenija), zato jih predstavljava v nadaljevanju, v samostojnem poglavju.

Večina držav poleg investicij v lastno kulturno promocijo prek diplomacije, ne glede na obseg in vpliv njihove kulturne diplomacije, odločno podpira tudi mednarodno sodelovanje na področju/področjih kulture. Nekateri avtorji – najbolj pod drobnogledom kritike je Huntingtonova teza o kulturnem trku civilizacij (1993)⁷ – so kulturo postavili v osrčje potencialnih konfliktov med državami (Carnevale in Choi 2000; Shaffer 2006), in tako v zadnjih dveh desetletjih opazamo, da se je (zato) začelo intenzivno razvijati t. i. področje medkulturnega dialoga. Temeljni cilj tovrstnega sodelovanja je vzpostavljanje in vzdrževanje spoznavanja drugih kultur prek medkulturnih stikov ter medsebojno poznavanje, razumevanje in spoštovanje (ne nujno prijateljstva) (Zimmern v Reeves 2004: 45). V tem kontekstu medkulturni dialog s sodelovanjem ustvarjajo ne le države, temveč tudi drugi subjekti mednarodnih odnosov, kot so mednarodne vladne in nevladne organizacije (MVO in MNVO), pri čemer so nastali tudi novi subjekti mednarodnih odnosov, in sicer t. i. mešane koalicije akterjev (o njih več v nadaljevanju). Področje medkulturnega dialoga so relevantni akterji skozi odnose sodelovanja povezali tudi z drugimi sorodnimi interesnimi temami, na primer varstvom človekovih pravic, migracijami in promocijo strpnosti.

Tako je mogoče sklepati, da kultura, podobno kot varstvo človekovih pravic, postaja neke vrste središčni (v angl. *mainstream*) koncept medvladnega sodelovanja pa tudi delovanja drugih subjektov mednarodne skupnosti. To začetno ugotovitev lahko še podkrepiva z opazovanjem akcij nekaterih držav, ki so na velikem družbeno-političnem udaru zaradi visoke stopnje priseljevanja ali pa posledic enoumne interpretacije terorističnih napadov na ZDA 11. septembra 2001 in si zato še posebno prizadevajo nasloviti mednarodne probleme prek dialoga med kulturami. Neposredni odziv na 11. september je bilo zaslediti v tistih mednarodnih forumih, v katerih skupaj delujejo države islamske in zahodne »civilizacije«; Bojinović Fenko (2009) jih identificira na primeru sredozemskih regionalnih institucij. Tako med drugim izpostavlja, da je

---

7. Huntington (1993: 22–23) loči med pojmovanjem kulture in civilizacije, a ju povezuje. Civilizacijo opredeli kot kulturno entiteto in loči med različnimi ravnmi kulturne heterogenosti teh entitet. V osnovi govori o zahodni, konfucijanski, islamski, japonski, pravoslavni slovanski, latinskoameriški in afriški civilizaciji, znotraj katerih pa so kulture lahko različne (tvorijo lahko celo subcivilizacije). Civilizacija je po Huntingtonu (prav tam) »najvišja kulturna razvrstitev ljudi in najširša raven kulturne identitete, ki jo imajo ljudje«. Opredeljena je tako s skupnimi elementi, kot so jezik, zgodovina, religija, običaji in institucije, kot tudi s subjektivno samoopredelitvijo ljudi (Huntington 1993: 22).

maja 2002 subregionalni Dialog 5 plus 5 sprejel Deklaracijo iz Tripolija, v kateri »so države še posebno izpostavile prioriteto zavezo k sodelovanju na področju migracij in pomembnost doseganja pogojev za miroljubno sobivanje v zahodnem Sredozemlju na osnovi dialoga med civilizacijami in skupnih vrednot« (Bojinović Fenko 2009: 222). Podobno je bila francoska pobuda Unije za Sredozemlje ocenjena kot ideja, ki je že dalj časa »kročila po bruseljskih hodnikih« v kontekstu nujnosti naslavljanja problemov z ilegalnimi migracijami ter naraščajočim islamskim ekstremizmom v arabskih in afriških državah sredozemske regije (Simsek 2007). Iz istega vzgiba izvira tudi špansko-turška pobuda za Zavezništvo civilizacij – *Alliance of civilisations*, ki jo je Španija predstavila leta 2004, nato pa jo je skupaj s Turčijo pod pokroviteljstvom OZN vzpostavila leta 2005 (OZN, Zavezništvo civilizacij 2009).

Glede na zgoraj predstavljeno avtorja podajava začetno ugotovitev o pestri pojavnosti oblik kulture v mednarodnih odnosih; gre za kulturno diplomacijo, javno diplomacijo, propagando in medkulturni dialog. Poleg tega opazuje tudi nekritično enačenje konceptov, ki te pojave opredeljujejo, čemur najverjetneje botruje podobnost opisanih pojavov v praksi oziroma raba diskurza medkulturnega dialoga v instituciji kulturne diplomacije.⁸ Zato v prvem delu članka ponudiva jasno teoretsko konceptualizacijo in pojmovno razmejitev med njimi. To bo omogočilo razumevanje kulture z vidika delovanja držav na dveh različnih prizoriščih (okvirih delovanja) – na prizorišču zunanjepolitičnega procesa v državi (oblikovanje zunanje politike in zunanjepolitično odločanje), ki v proučevanju kulture v zunanji politiki prevladuje (Shaffer 2006: 1), ter na prizorišču izvajanja zunanje politike oziroma delovanja države v mednarodnih odnosih. Ker gre v primeru Slovenije za kategorijo male države, nato na kratko predstaviva posebnosti delovanja malih držav v mednarodnih odnosih ter s tem ovire in tudi priložnosti za njihovo izvajanje kulturne diplomacije ter medkulturnega dialoga. V drugem delu se avtorja osredotočiva na študijo primera delovanja države v okviru drugega prizorišča, tj. v mednarodnih odnosih, in sicer z vidika dveh različnih strategij: izvajanja kulturne diplomacije in medkulturnega dialoga. Prva je tradicionalno v domeni organizacije države, vendar je podvržena zmogljivostim države na tem področju, ki, kot omenjeno, jih imajo male države manj. Na drugi strani kontekst medkulturnega dialoga vodijo in upravljajo predvsem drugi akterji, ne posamezne države, čemur se morajo te prilagoditi. Pristop, ki ga avtorja izbereva za analizo podatkov, je kritična zunanja politika (KZP) v okviru študija zunanje politike oziroma konstruktivizem v okviru teorij mednarodnih odnosov. Metodološki predpostavki KZP sta namreč, da naj bo KZP empirična (in ne empiricistična) ter da naj analizira študije primerov v okviru jasnih teoretičnih in normativnih okvirov, druga predpostavka pa je priznavanje, da sta tako akterstvo (procesi odločanja, izvajanja) kot struktura (v okviru danih

8. Reeves (2004: 52–55) na primer navaja, da britanska, ameriška, indijska in japonska kulturna diplomacija temeljijo predvsem na promociji univerzalnih vrednot medkulturne izmenjave in medsebojnega razumevanja v smislu dobrobiti za vse človeštvo, kar je zagotovo domena medkulturnega dialoga. Na drugi strani pa izpostavlja Francijo kot državo, ki (zgodovinsko zaradi vzdrževanja kolonialnega imperija) tradicionalno najbolj goji »pravo« kulturno diplomacijo v pomenu promocije ciljev države prek kulturnih sredstev zunanje politike.

omejitev) del zunanje politike (o tem več v naslednjem poglavju). V zadnjem delu članka so podane sklepne ugotovitve o delovanju male države (še posebno Republike Slovenije), ki izhajajo iz analize posameznih okvirov delovanja (kulturalna diplomacija in/ali medkulturni dialog) in njune primerjave.⁹

Raziskovalno vprašanje, na katerega avtorja odgovarjava, je, ali lahko mala država nadomesti pomanjkanje svojih zunanjepolitičnih zmogljivosti za izvajanje tradicionalne kulturne diplomacije, in sicer tako, da na področju medkulturnega dialoga sodeluje v okviru t. i. mešane koalicije akterjev.

2 Konceptualizacija kulturne diplomacije in medkulturnega dialoga

Kulturna diplomacija je eden novejših konceptov v okviru proučevanja zunanje politike in mednarodnih odnosov, kljub temu da kulturna diplomacija obstaja že vsaj tako dolgo kot zunanja politika sama. Kultura je v kontekstu proučevanja zunanje politike največkrat razumljena kot dejavnik, ki vpliva na zunanjepolitično odločanje in posledično na delovanje države (Shaffer 2006: 1). Literatura o mednarodnih konfliktih se osredotoča na negativne učinke kulture v smislu medkulturnih razlik, ki povzročajo napake v medsebojnem razumevanju dveh različnih kultur.¹⁰

V kontekstu AZP se kultura proučuje v okviru aktersko splošne teorije (*actor-general theory*) (Hudson in Vore 1995; Hudson 2008), ki so večinoma (vendar ne izključno) teorije mednarodnih odnosov. Te teorije dajejo prednost zunanjim vplivom na zunanjo politiko in trdijo, da vse države zunanjepolitično delujejo na podoben in predvidljiv način glede na svoj položaj v mednarodnem sistemu oziroma glede na pravila v tem sistemu (Carlsnaes 2008: 93–94). V tem kontekstu je obravnavo kulture in njene vloge v zunanji politiki mogoče umestiti v tisti okvir t. i. prve generacije AZP, ki proučuje vprašanja vpliva t. i. družbeno-kulturnega okolja (*milieu*) na zunanjepolitično odločanje, kot sta ga zasnovala Richard in Margharet Sprout (Hudson 2008).

Nasprotno aktersko specifični pristop v AZP (pristop odločanja v zunanji politiki prve generacije in celotna druga generacija) omogoča vpogled v črno skrinjo¹¹ in proučuje ravni analize pod državo. Proučevanje kulture v zunanji politiki se v tem kontekstu posveča ne le analizi psihološke razsežnosti delovanja držav, temveč tudi moralnim in etičnim vprašanjem v okviru t. i. nove zunanje politike (Smith in Light

---

9. Več o kritični zunanji politiki v Bojinović Fenko (2010: 84).

10. Na mednarodne konflikte, kot so na primer zalivska vojna, konflikt glede Falklandskih otokov ali bolj kratkoročni konflikt med ZDA in Kitajsko (tj. glede trka letal nad Hainanom), vplivajo kulturni nesporazumi, ki so posledica specifičnega kulturnega vedenja, saj slednje določa predpisane *norme* za pripadnike določene kulture, *vloge* posameznikom v okviru družbenih struktur in *vrednote* (cilje in načela), ki naj bi jih ti dosegli. Več v Carnevale in Choi (2000: 105–106).

11. Metafora »država kot črna skrinja« (*black box*) je podobna metafori biljardne krogle v mednarodnih odnosih in se nanaša na dve osnovni ravni analize pri proučevanju mednarodnih odnosov, in sicer na raven mednarodnega sistema in na raven države (Singer 1961).

2001; Neack 2003: 66–70; Ish-Shalom 2006; Gaskarth 2007) in družbeno-kulturnim pogojem (kontekstu) zunanje politike (Hudson 1997b; Jung 2002; Hill 2007), ki predstavljata tretjo generacijo AZP (Hudson 2008). Kljub temu kultura v okviru AZP ostaja razmeroma neraziskana (Hudson 1997a: 2), saj jo avtorji večinoma uporabljajo kot »izhod v sili« za utemeljevanje (ob pomoči drugih dejavnikov) nerazložljivih zunanjepolitičnih odločitev držav (Pye 1991: 504).

Kot poudari Fischer (2006), je kultura kot zunanjepolitični motiv bolj pogojena kot materialni interesi držav (interes po varnosti, blaginji, prevladi), pri čemer se učinki kulturnih motivov odražajo ne le v zunanjepolitičnih ciljih, temveč tudi v zunanjepolitičnih sredstvih. Uporaba kulture v zunanji politiki je zato razumljena kot strategija vplivanja, ki pomeni strukturo in vsebino načinov, prek katerih država skuša promovirati svojo podobo (imidž) pri tuji javnosti (Mor 2007).¹² V tem kontekstu se Shaffer (2006: 4–7) v svojem zborniku osredotoča na odnos med kulturo in zunanjo politiko prek primerjalne analize zunanje politike držav ob Kaspijskem morju ter v osrednji Aziji v zadnjem desetletju 20. stoletja z naslednjimi ugotovitvami: (i) uradno izražena kultura države ni nujno kulturni dejavnik, ki vpliva na oblikovanje vsebine zunanje politike; (ii) enaka kulturna pripadnost držav ne pomeni neposrednega političnega zaveznitva ali tesnega sodelovanja; (iii) pomen kulturnih vplivov na zunanjo politiko še posebno povečujejo tisti politični sistemi, ki kulturno opredeljenim manjšinam, na primer etničnim diasporam, omogočajo pomembno vplivanje na oblikovanje politik.

Poleg izhodišča, da je povezava med kulturo in zunanjo politiko neraziskana, je pomembno tudi zavedanje, da je bila kultura največkrat opredeljena kot dejavnik, ki vpliva na zunanjepolitične odločitve, medtem ko jo avtorja v tem prispevku razumeva/proučujeva kot element zunanje politike na stopnji izvajanja, se pravi kot sredstvo (instrument) zunanje politike. Ta vidik proučevanja zunanje politike potemtakem omogoča združevanje znanja o AZP in teorijah mednarodnih odnosov, kjer je izvajanje zunanje politike (akterstvo) faza v zunanjepolitičnem procesu, ki se odvija v mednarodni skupnosti (struktura), in kjer so za razumevanje ključni tako notranji (npr. nacionalna kultura, vsebina zunanje politike države, obstoj narodnih, jezikovnih idr. manjšin) kot zunanji dejavniki (vpetost države in njene družbe v regionalne in globalne mednarodne kulturne odnose, delovanje mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij).

Upoštevaajoč zgornja izhodišča, v nadaljevanju podajava opredelitve osnovnih konceptov članka, začenši s **kulturno diplomacijo**. Schneider (2006) pravi, da je pojem težko natančno opredeliti, a je eden tistih pojavov, ki bi ga, če bi ga videli, takoj prepoznali. Kulturno diplomacijo tako definira zelo splošno – kot dvosmerno cesto in kot dolgoročni proces, ki sicer ne more izravnati negativnih učinkov neprijubljenih politik, lahko pa povečuje razumevanje med različnimi narodi in kulturami ter v procesu posredovanja vidikov kulture, norm, vrednot in pravil določene države preusmerja pozornost in zabava (Schneider 2006: 196). Hill (2003: 134–138) kulturo in diplomacijo

12. Mannheim (1990: 3) pri tem poudari namerne zunanjepolitične učinke kot »vladni proces sporazumevanja s tujimi javnostmi, s ciljem, da bi slednje razumele ideje, ideale, institucije in kulturo kot tudi nacionalne cilje in trenutne politike posamezne države«.

poveže z opredelitvijo kulturne diplomacije kot sredstva, ki uporablja najbolj mehko moč (*soft power*) na kontinuumu moči v zunanji politiki. To se odraža tudi v konceptu mehke moči, kot ga opredeli Nye (2009), kjer so kultura, vrednote in politike, kolikor ugajajo in so privlačne za druge, glavni elementi mehke moči države.¹³ Na tak način ljudje in države raje delujejo prek sodelovanja, in ne prek prisile (Gilboa 2006; Nye 2009). S prisilo v tem kontekstu ne razumemo le fizične prisile, temveč tudi instrumentalizacijo kulture v namen propagande države in njene zunanje politike (prisilna raba kulture). Slednja je bila, kot že omenjeno v uvodu, najbolj uporabna oblika kulture v zunanji politiki držav v času hladne vojne.

Hill (2003: 152) zato opozarja na razliko med kulturo in **propagando** kot podobnima sredstvoma zunanje politike ter poudari, da »je večina kulture povsem spontana stvar, neodvisna od političnega izkoriščanja /.../, nasprotno pa propaganda nima kulturne vrednosti /.../, ampak je pogosto prisilna v svojih poskusih, da bi na silo vplivala na prepričanja svojih tarč«. Kultura in propaganda poskušata vplivati na ljudstva bolj kot na vlade držav, vendar kultura deluje na veliko daljši rok (prav tam) z namenom, da bi spremenila domače okolje drugih držav (ogrozila sovražni režim ali/in širila vrednote tistih, ki želijo ukrepati). Še ena pomembna razlika je, da je kultura običajno usmerjena k elitnemu občinstvu, medtem ko je propaganda politično usmerjena in kot taka cilja na množično občinstvo (Roberts 2007). Treba je razmejiti tudi pojma propagande in javne diplomacije. Cull (2009: 21) pri tem opozarja, da je javna diplomacija pravzaprav nastala kot poskus bolj nevtralne in kredibilne opredelitve zunanjepolitične aktivnosti držav ter kot posledica prakse oziroma izvajanja diplomacije izključno prek širjenja informacij in v propagandne namene.

Javno diplomacijo Krause in van Evera (2009: 109) zato opredelita kot »razumevanje, informiranje in vplivanje na tujo javnost ter širjenje dialoga med /.../ državljani in institucijami ter njihovimi naslovniki tujini«. Vendar Scott-Smith (2009: 51) izpostavlja, da je javno diplomacijo mogoče izvajati tudi prek bolj vzvišenih, odličnih (*noble*) prizadevanj kulturne diplomacije in uporabe umetnosti (in ne zgolj kot propagando), da se v tujini pridobi podpornike. Pri tem na primeru političnega vpliva kulturnih izmenjav dodaja pomembno spoznanje glede preseka kulturne in javne diplomacije (prav tam):

Čprav izmenjave v splošnem sodijo v kategorijo kulturne diplomacije, so zelo fleksibilno sredstvo (*medium*), ki se ga lahko uporabi na različne načine glede na namen, s katerim je izmenjava oblikovana. Na tak način se lahko doseže vse družbene skupine, vendar višje kot ciljamo v hierarhiji poklicev, bolj prestižen mora biti program /.../.

Tudi Center za proučevanje javne diplomacije E. R. Murrowa izpostavi, da gre pri javni diplomaciji za večplastni »učinek odnosov z javnostmi na oblikovanje in izvajanje zunanje politike, pri čemer takšna vrsta diplomacije vključuje dimenzije mednarodnih odnosov onkraj tradicionalne diplomacije« (v Cull 2009: 19) ter tudi oblikovanje javnega mnenja v drugih državah, sodelovanje med zasebnimi in državnimi

---

13. Kultura je v tem kontekstu razumljena kot »niz praks, ki ustvarjajo pomene za družbo« (Nye 2008: 96), politične vrednote in institucije, ki vladajo družbi, pa determinirajo njene preference.

akterji v neki državi z drugo državo, sporazumevanje s tujimi mediji in poročanje o zunanjih zadevah ter proces medkulturne komunikacije. To naju navaja k ugotovitvi, da sporočanje vsebine tujim elitnim družbenim skupinam v okviru javne diplomacije pogosto vključuje institucijo kulturne diplomacije. V tem okviru John Brown (nekdanji ameriški diplomat, ki se je ukvarjal z izvajanjem javne diplomacije) uvaja pojem umetnostne diplomacije (*arts diplomacy*), tj. uporabe visoke umetnosti (glasbe, literature, slikarstva) kot sredstva diplomacije, za katero meni, da je (vsaj v ameriški kulturni diplomaciji) zelo zapostavljena *Carnegie Institute* (Brown 2009: 57).

Skladno z navedenimi ugotovitvami lahko torej pri razumevanju vloge kulture v zunanji politiki slediva nekdanjemu britanskemu diplomatu Mitchellu, ki kulturno diplomacijo opredeli kot dejavnost države, ki ne vsebuje le splošnih kulturnih odnosov med ljudmi različnih držav, pri katerih država zgolj »predstavlja svojo najboljšo plat«, ampak predvsem deluje kot podaljšek zunanje politike države (*state projection*) (v Reeves 2004: 43).¹⁴ Kulturno diplomacijo tako razumeva kot sredstvo zunanje politike, kjer so kulturna predstavništva (v okviru veleposlaništev ali kot samostojne institucije) glavni vzvodi izvajanja zunanje politike, v katerih sodelujejo nedržavni izvajalci kulturne produkcije.

Kljub temu vloga države v kulturni diplomaciji ni primarna, kot velja za druga sredstva zunanje politike; država mora potemtakem zgolj »omogočiti, da prednosti gospodarstva ali civilne družbe govorijo zase, in izvajati le sofisticirano subtilno posredovanje države« (Hill 2003: 154). Dober primer tega poda Schneider (2006), ko poudari pomen za »strogo poslovni odnos med kulturno prisotnostjo in vlado« v primeru inštitutov *British Council* in *Goethe Institut*. Oba namreč financirata vladi, vendar delujeta neodvisno, da njuna verodostojnost ne bi bila spodkopana.¹⁵ Vendar pa Mitchell (v Reeves 2004: 43) opozarja, da tudi pri nedržavnih mednarodnih kulturnih odnosih država težko ostane v mejah zgolj posrednega predstavljanja in da lahko take dejavnosti prerastejo v državno propagando. Podobno Mulcahy (1999) meni, da je treba sredstva kulturne diplomacije jasno razlikovati od dejavnosti informacijske/propagandne diplomacije, katere bolj neposredni namen je razložiti in zagovarjati državne politične cilje v tujini. Ravno zato bi morale kulturno diplomacijo, tako Roberts (2007) in Sun (2008), izvajati nevladne in družbene skupine, organizacije ali posamezniki, da bi se izognili podobnosti s propagando, ki negativno vpliva na zaznavanje tujih javnosti.

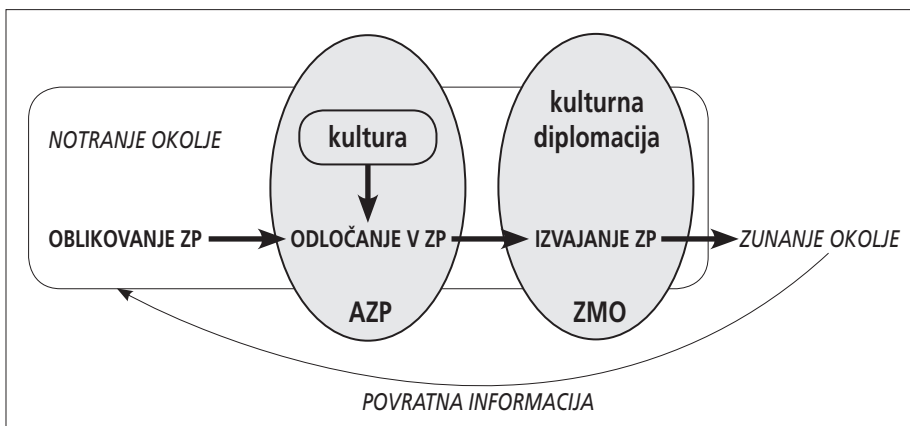
14. V kontekstu splošnih mednarodnih kulturnih odnosov se je v zadnjem času precej razširil pojav t. i. državljske diplomacije (*citizen diplomacy*), tj. izgradnje mednarodnih odnosov prek neposrednih stikov med ljudmi (*person to person*) (Mueller 2009), ki pa gotovo ne sodi med oblike kulturne diplomacije.

15. Berridge (2010: 189–190) navaja, da kulturni diplomati težijo k temu, da delujejo nepovezani s kakršno koli politično agendo, saj je njihov stil delovanja drugačen kot pa vloga političnega predstavnika države. Kulturni centri oz. inštituti zato želijo biti tudi fizično ločeni od lokacije veleposlaništva, kar je za državo pošiljateljico pogosto povezano z velikimi stroški. Kompromis v zadnjih letih je, da imajo kulturni predstavniki rang veleposlanika, a delujejo na lokaciji, ki je ločena od veleposlaništva, vendar pa lahko v tem primeru naletijo na vmešavanje države sprejemnice (kot v primeru sedeža *British Councila* v Rusiji).

Oblike, ki jih kultura kot sredstvo zunanje politike (kulturna diplomacija) zavzema, so številne, vključujejo pa radijsko oddajanje, televizijske mreže/oddaje, internetne komunikacije, filmsko industrijo, knjižnične zaloge, revije in drugi periodični tisk, uradne kulturne ustanove v tujini v okviru diplomatske in konzularne mreže države, preprosto rabo jezika ter izobraževalnih in kulturnih izmenjav, kot so fakultetne izmenjave študentov, muzejske razstave ter knjižne in umetniške razstavne predmete (Paulmann 2007; Roberts 2007; Krause in van Evera 2009). Primeri kulturne diplomacije so različne knjižne in umetniške razstave, oddaje ali programi, ki jih (ali pa so jih) sponzorirajo zunanja ministrstva ali informacijske agencije v Kanadi (*Canadians*), ZDA (*Voice of America*, *Amerikahäuser* v Nemčiji in Avstriji, Fulbrightov program izmenjave, *American National Exhibition* v SZ), Združenem kraljestvu (*British Council*, *BBC Radio*), Nemčiji (*Goethe Institut*, *Alexander von Humboldt Foundation*, *Deutsche Welle*), Franciji (*Alliance Francaise*), Španiji (*Cervantes Institute*), Italiji (*Dante Alighieri Society*) in na Portugalskem (*Camões Institute*) (Berridge 2010: 184).

Na Skici 1 je predstavljena konceptualizacija kulture v zunanji politiki kot dvojnega pojma: (1) kot dejavnika notranjega okolja, ki vpliva na oblikovanje in odločanje v zunanji politiki, ter (2) kot sredstva zunanje politike, ki ga država namerno izkorišča za doseganje vpliva v svojem zunanjem okolju, tj. v mednarodni skupnosti. Rezultati izvajanja kulturne diplomacije so vidni oziroma zaznavni v zunanjem okolju države, tj. v mednarodni skupnosti, od koder pa nato subjekti – naslovniki kulturne diplomacije državi »nazaj« oddajajo pomembno povratno informacijo. To so lahko politiki (predstavniki vlade, parlamenta), veleposlaniki, gospodarstveniki, umetniki, štipendisti, akademiki ali pa uradni predstavniki države sprejemnice ali njeni državljani v odnosu do uradne državne politike države izvajalke kulturne diplomacije. Odziv na aktivnosti slednje lahko podajo tudi druge države, ki niso naslovnice, in sicer z lastnim oblikovanjem podobnih ali drugačnih (uspešnih) praks. Povratno informacijo država vzame v obzir pri ponovnem oblikovanju zunanje politike (vsebine in sredstev, torej tudi kulturne diplomacije).

Skica 1: Raziskovalno osredotočenje na kulturo v okviru analize zunanje politike ter znanosti o mednarodnih odnosih

Vir: lastni prikaz.

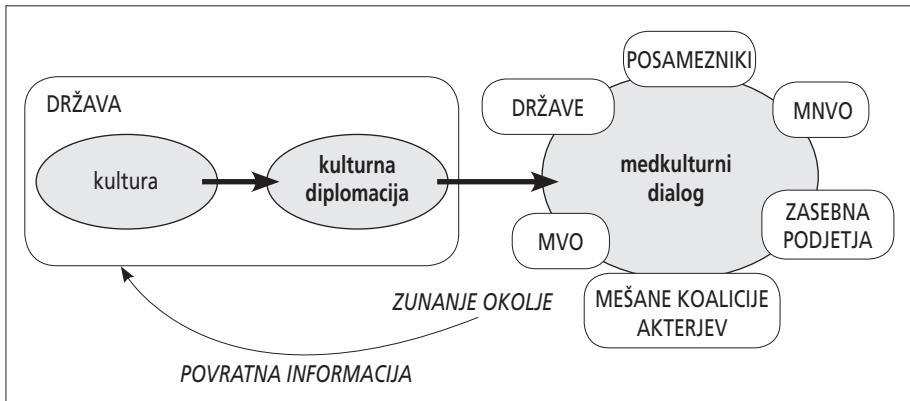
Na splošno lahko rezultate vpliva kulture pojasnimo v okviru koncepta politike povezovanja (*linkage politics*), ki jo je razvil Rosenau (1969), saj proučuje vlogo nedržavnih oziroma transnacionalnih akterjev na civilno družbo prek odzivanja na zunanje dogodke, posnemanja in aktivnega naslavljanja vlad. Mednarodni akterji povzročijo prenos mednarodnih norm in njihovo širjenje v notranje politike prek strategij in procesa socializacije (Apeldoorn 2004; Risse 2006: 236–238; Willets 2008).

Osnovna predpostavka mednarodnih kulturnih odnosov oziroma kulturnega internacionalizma je, da lahko človek do spoznanja samega sebe pride šele prek odnosov in izmenjav z drugimi ter da zaradi teh stikov lahko postane boljša oseba. Na tak način se lahko premošča razlike med ljudmi, narodi in njihovimi državami (Reeves 2004: 41–42). Države so v tem okviru začele sodelovati v specializiranih mednarodnih organizacijah (npr. Unesco), kjer neposredno naslavlja kulturo v ožjem pomenu (kulturna produkcija, umetnost, varstvo kulturne dediščine). To obliko sodelovanja države v praksi imenujejo **mednarodni odnosi v kulturi**.

V širšem kontekstu pojmovanja kulture kot načina življenja pa se je kasneje razvil koncept medkulturnega dialoga, in sicer kot odgovor na vse večjo kulturno diverzifikacijo v mednarodni skupnosti in kot potreba po dopolnitvi obstoječih pristopov pri upravljanju z njo, ki bo državam omogočala, da se uspešno spopadajo s ključnimi političnimi, ekonomskimi in družbenimi izzivi (Svet Evrope 2008: 9). Ta pojav opredeliva kot sodelovanje držav v mednarodni skupnosti, kjer se oblikuje struktura mednarodnih odnosov, ki se najbolj neposredno nanaša na predmet nacionalnih kultur držav s ciljem spodbujati medkulturno razumevanje, presegati predsodke in spoštovati pluralnost.

Medkulturni dialog je nedvomno sporen koncept, saj univerzalno sprejeta opredelitev tega koncepta ne obstaja, definicije pa so v veliki meri odvisne od uveljavljanja koncepta v praksi, ki je kulturno pogojen. Za namen tega prispevka prevzemava definicijo medkulturnega dialoga, ki jo poda Svet Evrope v Beli knjigi o medkulturnem dialogu (2008), in sicer: »Medkulturni dialog je proces, ki vključuje odprto in spoštljivo izmenjavo mnenj med posamezniki in skupinami, ki pripadajo različnim kulturam, in ki na temelju medsebojnega razumevanja in spoštovanja vodi h globljemu razumevanju svetovnega nazora drugega.« Med cilji sodelovanja držav na področju medkulturnega dialoga so tako: razvoj globljega razumevanja raznolikih pogledov in praks, povečanje sodelovanja, svoboda in sposobnost odločanja, promocija enakosti in povečanje kreativnih procesov (European Institute for Comparative Cultural Research 2010), ki presega zgolj strpnost do drugih ter prispeva k politični, socialni, kulturni in ekonomski integraciji ter koheziji kulturno različnih družb (Svet Evrope 2008).

Skica 2: Razlika med kulturno diplomacijo in medkulturnim dialogom

Vir: lastni prikaz.

Skica 2 prikazuje kulturno diplomacijo in medkulturni dialog kot dva različna okvira delovanja države. Kulturna diplomacija je že prikazana na Skici 1; levi del Skice 2 je njena okrnjena različica. Medkulturni dialog na desni strani Skice 2 pa je opredeljen kot področje sodelovanja v mednarodni skupnosti, ki (po definiciji) vključuje ne le države, temveč tudi in predvsem druge subjekte mednarodnih odnosov, tj. MNVO, družbene skupine, zasebna podjetja, posameznike, MVO. V tem okviru se je nedavno razvila nova oblika subjektov mednarodnih odnosov, in sicer mešane koalicije akterjev. Slednje združujejo več različnih akterjev, združenih na različne načine ter oblike (transnacionalnega) upravljanja in omrežij (Söderbaum 2004: 54). Taki akterji presegajo tradicionalno delitev akterjev v mednarodni skupnosti na državne, tržne in civilnodružbene, njihova konceptualizacija pa je obetavna, kar zadeva razumevanje delovanja držav na področju medkulturnega dialoga. Evropski inštitut za primerjalno kulturno raziskovanje (2008) v okviru medkulturnega dialoga posebej izpostavlja vlogo poljavnih oziroma kvazivladnih (*quasi governmental – quango*) agencij in neodvisnih teles (kot so na primer svetovadni odbori za narodne manjšine, odbori za človekove pravice, nacionalni uradi proti rasizmu, odbori za mladino in izobraževanje), ki jih največkrat financira vlada, delujejo pa neodvisno od nje.

3 Posebnosti zunanje politike malih držav ter njihova relevantnost za kulturno diplomacijo in medkulturni dialog

Za potrebe tega članka je smiselno na kratko opredeliti razliko med velikimi silami, srednjimi silami in malimi državami.¹⁶ Vse tri predstavljajo kategorijo države glede na vpliv, ki so ga sposobne doseči na mednarodni sistem oz. v svetovni politiki. Velike sile imajo tak vpliv, da definirajo (*determine*) mednarodni sistem, sekundarne zmorejo nanj vplivati (*influence*), srednje v njem lahko učinkujejo (*affect*), male pa so sistemsko neučinkujoče (*non-determining*). Glede na to lahko tudi srednje sile (ne le velike) dosežejo vpliv v mednarodnih odnosih, a le če se povežejo v koalicije; male države tega nikakor ne zmorejo (Keohane 1969: 295–296).¹⁷ V tem kontekstu so torej male države najšibkejši del asimetričnih odnosov moči (Knudsen 1996), ki v smislu izvajanja zunanje politike večinoma sledijo strategiji skrivanja (*hiding*) ali povezovanja (*binding*).

Petrič (2010: 445) poudarja, da ima poleg tega zunanja politika malih držav v primerjavi z drugimi (večjimi oziroma vplivnejšimi) tudi nekatere druge posebnosti, in sicer gre za 1) sestavo teh držav in delovanje organov za zunanje zadeve; 2) vrednote in cilje, ki jih uresničujejo; in 3) sredstva in metode, s katerimi razpolagajo. Male države so tako v prvem primeru omejene s finančnimi viri, številom kadrov, intelektualnih centrov in strokovnih služb ministrstev, zato se lahko le omejeno vključujejo v več-dimenzionalna ter večnivojska posvetovanja, pogajanja in sodelovanja (Wivel 2005). Ključno pri razvoju strategije zunanje politike male države je zato, da razvija ozko usmerjene cilje in sredstva, odprtost za institucionalne inovacije ter fleksibilnost. Pri tem mora (i) vsebina strategij vsebovati rešitev problema, ki ga prepoznavajo tudi drugi relevantni akterji; (ii) oblika strategije mora vsebovati ozko agendo in omejeno število ciljev, ki naslavlja probleme mehkih politik (*soft policy issues*); in (iii) pri izvajanju strategije se mora hkrati izogibati potencialnim konfliktom z močnejšimi državami in ohranjati lastno neodvisnost (Wivel 2010).

16. Pričujoči prispevek se namerno izogne problematizaciji povezave med velikostjo in delovanjem države v mednarodni skupnosti, ki ga sicer odpira literatura o malih državah, a ne podaja enoznačnega odgovora o pomenu te povezave za delovanje države. Male države razumeva kot središčni okvir (*focusing device*), ki bolj kot značilnosti zunanjepolitičnega delovanja izpostavlja značilnosti izzivov, s katerimi se soočajo male države in oblikovanje ustreznih oziroma pametnih (*smart*) strategij, ki jim omogočajo večji vpliv (Wivel 2010, 2005).

17. Cooper (v Behringer 2005) moč oziroma učinek srednjih držav utemeljuje na temelju izvajanja strategije posredništva srednje države (*middlepowermanship*), ki jo zaznamuje zasledovanje multilateralnih rešitev mednarodnih problemov, nagnjenost k iskanju kompromisov v mednarodnih sporih in globalne odgovornosti pri izvajanju diplomacije.

Tabela 1: Ključni elementi oblikovanja in izvajanja zunanje politike malih držav

Zunanjepolitični proces	Vrednote v zunanji politiki	Zunanjepolitični cilji	Strategije zunanje politike	Sredstva zunanje politike
koordinacija zunanjepolitičnega delovanja; ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ) usmerja, koordinira in nadzoruje izvajanje zunanje politike; rotiranje kadrov med MZZ in drugimi organi države; osrednja raziskovalna enota za dolgoročno usmerjanje zunanje politike; zagotovitev širokega nacionalnega konsenza pri pomembnih odločitvah;	ohranitev narodnostne, etnične, kulturne in jezikovne samobitnosti (prepoznavnost)	urejeni odnosi s sosedi; zagotavljanje prepoznavnosti oziroma prizadevanje za vidnost države (tudi vrednota)	zanesljiva zaveznitva in vključenost v pomembne integracije (organizacije); uveljavljanje kot aktiven subjekt v regiji; najti niše za aktivno delovanje pri reševanju pomembnih mednarodnih vprašanj	uporaba sredstev prepričevanja, zlasti diplomacije; pragmatičnost se ne sme izroditi v nenačelnost

Vir: Prirjeno po Petrič (2010: 446–462).

Če strneva Petričev seznam ključni elementov oblikovanja in izvajanja zunanjepolitičnega procesa, vsebine in strategije zunanje politike malih držav (Tabela 1), lahko izpostavimo, da je kulturna diplomacija poleg »čiste« diplomacije (pogajani) pravzaprav najbolj privlačno sredstvo zunanje politike za male države, saj sodi v oblike sredstev prepričevanja (mehke moči) in ne zahteva toliko (finančnih, kadrovskih) sredstev kot na primer sredstva prisiljevanja. Tovrstna nišna oziroma področna diplomacija (*niche diplomacy*) pa mora biti podprta z ustreznimi sredstvi prepričevanja, kot so uporaba informacij, komunikacijske tehnologije in multilateralnih institucij (Behringer 2005). Glavna ovira malih držav za kulturno diplomacijo oziroma sodelovanje v medkulturnem dialogu pa je kljub temu pomanjkanje finančnih sredstev in strokovnih kadrov, zato gre predvidevati, da bodo male države težje ustanovljale in vzdrževale kulturne centre v državah sprejemnicah, omogočale promocijo svoje nacionalne visoke umetnosti, ponujale štipendije domačim in tujim študentom ter raziskovalcem ipd. Še ena od ovir je tudi redko uspešna strategija individualnih akcij in potreba po delovanju v zaveznitvinih oziroma pod okriljem kakšne velike sile. Behringer (2005) pri tem opozarja, da so srednje in male države pri oblikovanju koalicij sicer lahko uspešne, a le če gre za koalicije podobno mislečih (*like-minded*) držav, ki izvajajo diplomacijo hitrega postopka (*fast-track diplomacy*)¹⁸ in ne nasprotujejo interesom velikih držav.

18. Diplomacija hitrega postopka nasprotno od diplomacije konsenza (*consensus-based diplomacy*) temelji na povezovanju podobno mislečih držav v koalicije in se ne nujno zavzema za doseganje najširše možne podpore pri reševanju globalnih problemov ter ne ponuja izjeme kot možnosti za sodelovanje nekaterih držav (Behringer 2005).

Je pa za male države relevantna predvsem ugotovitev o pozitivni vlogi kulture kot dejavnika pri posredništvu v mednarodnih sporih, saj omogoča boljše razumevanje s strani posrednika in zaupanje strank, da jima bo posrednik sposoben pomagati (Carnevale in Choi 2000: 105). V prid malim državam govorijo tudi njihovi dobri odnosi ter lažje povezave z nedržavnimi in transnacionalnimi akterji ter omrežji, kar je primerjalna prednost v odnosu do velikih držav (Behringer 2005).

Z namenom pokazati uspešne prakse in slabe izkušnje navajava nekaj primerov rabe kulture v mednarodnih odnosih s strani malih držav. Z vidika organizacije Češka kljub majhnosti namenja velik pomen kulturni diplomaciji, saj ima sedem kulturnih atašeev in 24 kulturnih centrov (Češki centri) v kar 20 državah. Njihove naloge so poleg predstavljanja češke kulture v državi gostiteljici tudi promocija češkega izobraževanja, gospodarstva in turizma prek organizacije razstav, koncertov, filmskih projekcij, predavanj in tečajev češkega jezika. Za organizacijo in koordinacijo mednarodnih odnosov na področju kulture pa je odgovoren češki Odbor za mednarodno sodelovanje na MZZ (Podgornik 2010: 54). Podobne naloge opravlja dvaindvajset Poljskih kulturnih inštitutov, ki pod okriljem MZZ skrbijo za promocijo poljske kulture, znanosti in umetnosti, dopolnjuje pa jih delovanje neodvisnih institucij, in sicer Inštituta Adama Mickiewicza in Mednarodnega centra za kulturo. Slovaška ima precej razvejano uradniško strukturo MZZ, kar zadeva dejavnosti, povezane s kulturo (Odbor za kulturno diplomacijo, Odbor za odnose z javnostjo, Odbor za gospodarsko diplomacijo), hkrati pa kulturno diplomacijo izvaja tudi Ministrstvo za kulturo in turizem, ki usmerja osem slovaških kulturnih centrov in izvaja promocijo kulture v tujini prek lastnega ustanovljenega sklada (Podgornik 2010: 62–63). V okviru izvajanja ciljev s strategijo zunanje politike, ki vključuje sredstvo kulturne diplomacije, pa mali državi, kot sta Avstrija in Slovaška, kulturo najbolj uporabljata za to, da sta uspeli doseči privlačnost, pritegniti zanimanje drugih in zavzeti mentalni prostor akterjev v tujini (Bátora in Mokre 2011: 2). Do te ugotovitve pride tudi Szondi (2009), in sicer, da so se države srednje in vzhodne Evrope kot komunistična skupina zgolj naslovnice kulturne in javne diplomacije zahodnih držav v času hladne vojne po letu 1989 aktivno podale v lastne (»od znotraj« izgrajene) in individualne (ne skupinske) promocije, nacionalno oglaševanje in projekcije imidža prek javne in kulturne diplomacije ne le do zahoda, temveč tudi v regiji sami, kjer s kulturno diplomacijo naslavljajo njihove narodne manjšine. Države tako kulturno diplomacijo izvajajo za doseganje naslednjih ciljev: promocija kulture, učenje jezika, izobraževalne izmenjave, ustvarjanje pozitivnega mnenja o državi, spreminjanje negativnih ali napačnih stereotipov, ustvarjanje vzajemnega razumevanja med kulturami. Integralni del kulturne politike srednje- in vzhodnoevropskih držav je tudi mednarodno radijsko oddajanje, ki je namenjeno tako diaspori posamezne države v tujini kot tudi promociji države pri tuji javnosti.¹⁹ Izvajalci vseh teh aktivnosti pa so ministrstvo za kulturo (MK) in MZZ, kulturne institucije, kulturni atašeeji na veleposlaništvih ter kulturne in medijske organizacije (Szondi 2009: 299).

19. Radijske oddaje v tujih jezikih imajo Bolgarija, Češka, Madžarska, Poljska, Romunija in Slovaška (Szondi 2009: 307–308).

Podobno tudi druge male in nove države, nastale na območju nekdanje SZ in Jugoslavije, uporabljajo svoje zunanje kulturne politike kot sredstvo izgradnje identitete in mednarodnega »brandinga« (trženja države kot blagovne znamke), hkrati pa so v obliki razvojne pomoči postale prizorišča kulturnih politik drugih akterjev (Bátora in Mokre 2011: 2.). Dragičević Šešić (2011) prav slednje izpostavlja v študiji primera Srbije, v kateri ugotavlja, da notranji kulturni akterji delujejo na podlagi izključujočih se strategij renacionalizacije na eni strani in evropeizacije kulture na drugi.

Velike države imajo poleg zmogljivosti organizirati in voditi večje število kulturnih centrov po svetu pri mednarodni promociji svoje kulture še eno obliko prednosti, saj jim posredne koristi prinaša globalni trg, ki njihovo kulturo promovira prek izdelkov in predvsem storitev (npr. luksuzna potovanja, duhovna prenova, kulinarika, TV-mreže, modna industrija ipd.). Še posebno to podpira npr. filmska industrija; zadnjih sedem let je namreč opaziti poplavo celovečerne hollywoodske produkcije, ki nazorno predstavlja in promovira npr. zgodovinske vojne srednjeveškega kitajskega cesarstva, francosko visoko modo in kuhinjo, italijansko hrano ter rimljansko dediščino, indijska verstva, brazilsko socialno okolje, japonsko visokotehnološko družbo, rusko visoko umetnost ipd. Male in tudi nove države, kar je relevantno za RS, so ponovno v ozadju. Izjema je njihovo negativno izpostavljanje zaradi majhnosti in »mladosti« v kontekstu slabo delujočih državnih institucij, korupcije, nedoseganja demokratičnih standardov vladanja ter upravljanja države in gospodarstva. Najbolj očiten je primer »sklicevanja na« osamosvojenе republike nekdanje SZ v Zakavkazju in srednji Aziji, ki se jim poleg zgornjih negativnih značilnosti pripisuje tudi odgovornost za regionalno ali celo globalno nestabilnost, npr. nepregledno upravljanje z zalogami jedrskega ali drugega orožja za množično uničevanje iz časa hladne vojne oziroma nudenje zavetja terorističnim in drugim kriminalnim združbam. Kot ugotovi Szondi (2009: 310–311) na primeru srednjeevropskih držav, so take negativne podobe (novih) držav predvsem posledica pomanjkljive koordinacije tako med različnimi sredstvi promoviranja države kot tudi med ključnimi akterji oziroma izvajalci, prevelike politizacije in netransparentnosti ter pomanjkljivih človeških in finančnih virov.

4 Študija primera uporabe kulture v slovenski zunanji politiki

V tem delu članka se avtorja osredotočiva na študijo primera delovanja RS v okviru izvajanja kulturne diplomacije in na področju medkulturnega dialoga. Obstoječe študije kulturne diplomacije RS so omejene na peščico diplomskih del študentov Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani (Bučar 2007; Žmauc 2009; Podgornik 2010), dve avtorici pa naslavljata kulturno diplomacijo kot del/obliko javne diplomacije (Plavšak Krajnc 2004; Černigoj 2006).

Študija primera zunanje politike RS ter njenih aktivnosti na področju kulturne diplomacije in medkulturnega dialoga temelji na analizi ključnih dokumentov slovenskega MZZ, MK in Evropskega inštituta za primerjalno kulturno raziskovanje²⁰ ter na podatkih, pridobljenih z intervjujem z uslužbencem na MZZ.

---

20. Evropski inštitut za primerjalno kulturno raziskovanje (ERICarts Institute) je neodvisna neprofitna organizacija, ki jo je ustanovilo Evropsko združenje raziskovalcev na področju

Kot je razvidno iz Tabele 2, so ključni akterji pri promociji in spodbujanju medkulturnega dialoga RS pravzaprav skoraj izključno znotrajdržavni. Nosilci pristojnosti so predvsem vlada in resorna ministrstva (za zunanje zadeve, za kulturo, za šolstvo, šport ter znanost, visoko šolstvo in tehnologijo). Nedržavni akterji (javne agencije in inštituti) sodelujejo predvsem kot sodelujoči akterji pri izvajanju specifičnih projektov, in ne na ravni procesov odločanja o oblikovanju in izvajanju medkulturnega dialoga.

Tabela 2: Pristojnosti za izvajanje medkulturnega dialoga v Republiki Sloveniji

Glavni akterji	<ul style="list-style-type: none"> – MZZ, – MK, – Vladna komisija za dve narodni manjšini, – Komisija za varstvo romske etnične skupnosti, – Komisija Državnega zbora za narodne skupnosti, – medresorsko sodelovanje ministrstev, – manjšinske skupnosti.
Drugi akterji	<ul style="list-style-type: none"> – Javni sklad za kulturne dejavnosti (JSKD), – Ministrstvo za šolstvo in šport.
Nevladni akterji	<ul style="list-style-type: none"> – Mirovni inštitut, – Svet skupnosti in mestni svet na območjih, kjer živijo italijanska in madžarska narodna manjšina ter Romi.
Čezmejni/ mednarodni programi medkulturnega dialoga	<ul style="list-style-type: none"> – Ne obstaja vseobsežna strategija, temveč podpora različnim posameznim projektom: <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sarajevski zvezki</i>: publikacija (zbornik), ki povezuje kulturne prostore nekdanje skupne države na Balkanu; • <i>Skupaj</i>: fundacija s pilotskim projektom za psihosocialni razvoj otrok na postkonfliktnih območjih na Kosovu, skupaj z vsebino pilotskega projekta OVSE za izobraževanje otrok o njihovih pravicah; • <i>CROMO</i>: triletni projekt Slovenije, Italije in Avstrije s ciljem intenzivnega dviga zavesti o medkulturnosti v srednjih šolah na obmejnih območjih; • Center za evropsko prihodnost (CEP) (http://www.cep.si/) je bil ustanovljen leta 2006 kot neodvisna neprofitna organizacija, ki se ukvarja z zadevami miru, varnosti, medkulturnega razumevanja, še posebej pa se osredotoča na območje Zahodnega Balkana in njegovo EU-perspektivo.
Splošni politični dokumenti	<ul style="list-style-type: none"> – zakonodaja in resolucije o pravicah tradicionalnih manjšin (italijanske, madžarske, romske), – Program meril za pomoč Romom (1995), – Zakon o romski skupnosti (2007), – Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (1994), – Nacionalni program ukrepov za Rome (2010–2015).

Vir: Prirejeno po European Institute for Comparative Cultural Research (2010).

kulture z namenom zagotavljanja ustreznih empiričnih podatkov in analiz za vse delujoče v kulturi. Več informacij o inštitutu je dostopnih prek: <http://www.interculturaldialogue.eu/web/icd-project-report.php> (22. 8. 2011). Ta vir uporablja zato, ker omogoča nadaljnje raziskovanje z izvedbo primerjalne analize, ki bi ponudila preverjanje ugotovitev te študije primera na večji skupini malih (evropskih) držav.

Osrednja značilnost izvajanja medkulturnega dialoga v okviru slovenske kulturne politike je, da večina dejavnosti poteka na nacionalni oziroma lokalni ravni, in ne toliko na mednarodni ravni oziroma v transnacionalnem okviru. Kadar država sodeluje v mednarodnih odnosih in predstavlja svoje vsebinske kulturne cilje, to delovanje imenuje mednarodni odnosi v kulturi. V tem primeru gre za sodelovanje države v mednarodnih organizacijah, predvsem v Unescu in Svetu Evrope (MK RS 2007: 17–18). Veliko pozornost Slovenija posveča regionalnim institucijam, povezanim z geografskim ali političnozgodovinskim sosedstvom Slovenije (npr. v EU in mreži nacionalnih kulturnih centrov držav članic EU – EUNIC, Srednjeevropski pobudi, Kvadrilaterali, Jadransko-jonski pobudi, Delovni skupnosti Alpe-Jadran in Svetu ministrov za kulturo Jugovzhodne Evrope) (MK RS 2011: 371). Tudi v okviru projektov medkulturnega dialoga izstopa usmerjenost RS v regionalno dimenzijo na območje republik in pokrajin nekdanje skupne države, kjer se Slovenija ukvarja predvsem s problematiko manjšin in beguncev ter kulturne produkcije.

Glede na podatke v Tabeli 2 se RS vsebinsko v kulturi v mednarodnih odnosih posveča podobnim temam kot v strategijah in projektih medkulturnega dialoga, tj. problemom diskriminacije, družbene vključenosti (s poudarkom na vključenosti Romov in manjšin), rasizmu in integraciji tujcev. Vendar pa analiza relevantnih nacionalnih primarnih virov pokaže, da kadar gre za sodelovanje države v mednarodnih odnosih na področju kulture, te teme niso izpostavljene, temveč se država osredotoča predvsem na ohranjanje kulturne dediščine (na primer izvedba Ljubljanskega procesa) (MK RS 2007: 18). Uslužbenec MZZ RS (2011) v intervjuju sicer potrdi, da je problematika narodnih manjšin za RS pomembna, vendar pa ne predstavlja tematike, kjer bi se Slovenija v mednarodnih in regionalnih institucijah posebno izpostavljala. Velik pomen, ki ga RS pripisuje medkulturnemu razumevanju z geografsko in kulturno bližnjimi narodi (Zahodni Balkan), država daje bilateralnemu pogodbenemu sodelovanju, ki obsega razumevanje kulture v najširšem pomenu kot načina življenja. Gre za t. i. sodelovanje na dvostranski ravni v kulturi, izobraževanju in znanosti ter športu na podlagi dvostranskih krovnih sporazumov, ki zagotavljajo pravno podlago, in nato prek krovnih programov, ki natančneje opredelijo, (operacionalizirajo) sodelovanje med dvema državama v določenem časovnem obdobju (prav tam). Analiza seznama vseh obstoječih bilateralnih krovnih sporazumov,²¹ ki jih je RS sklenila z drugimi državami, pokaže, da se je država osredotočila na vse sosednje države (sporazumi z Avstrijo, Hrvaško, Italijo in Madžarsko) in predvsem na države Zahodnega Balkana (sporazumi z Albanijo, Bosno in Hercegovino, Črna gora, Hrvaško, mednarodno upravljanim območjem Kosova, Makedonijo in Srbijo) oziroma na večinoma slovanske države Srednje in (Jugo)vzhodne Evrope (sporazumi z Belorusijo, Bolgarijo, Češko, Poljsko, Romunijo, Rusijo, Slovaško in Ukrajino). Izstopajo tudi sporazumi z državami, ki so pomembne z vidika znanstveno-tehnološkega in raziskovalnega sode-

---

21. Seznam sva pridobila kot interno gradivo MZZ RS prek posredovanja mag. Maje Žužek, vodje Oddelka za mednarodne odnose v kulturi na MZZ RS, za kar se mag. Žužek iskreno zahvaljujeva.

lovanja.²² Dvostranska pogodbeno oblika sodelovanja je edina, ki jo MK RS (2007: 36) omenja kot aktiven način promocije slovenske kulture po svetu, torej kot zunanjepolitično sredstvo promocije države, in sicer kot »zagotavljanje pogojev za mednarodne izmenjave in za mednarodne koprodukcije, /.../ vključevanje v multilateralne in bilateralne povezave, izobraževanje, informatizacijo, raziskovanje, podporne projekte.«

Če se od vsebine obrneva še k analizi strategije zunanje politike, v katero RS vključuje kulturna sredstva, ugotoviva, da je glavna strategija delovanja države v mednarodnih organizacijah »dajanje tehnične pomoči v obliki prenašanja izkušenj pri uresničevanju mednarodnih pravnih instrumentov na področju kulture, medijev in kulturne dediščine«, izhajajočih iz mednarodnih pogodb v notranji pravni red tretjih držav. Pri tem se RS osredotoča na države, /.../ ki niso članice Evropske unije, so pa z vidika naših zunanjepolitičnih usmeritev pomembne« (MK RS 2007: 18). To je edina oblika delovanja države na področju kulture v mednarodnih odnosih, kjer zaslediva logiko uresničevanja zunanjepolitičnih ciljev s kulturnimi sredstvi zunanje politike. Hkrati je bil cilj RS tudi vključiti kulturo v okvir predsedovanja odločevalskim organom mednarodnih organizacij (npr. Sveta EU in Sveta Evrope) (MK RS 2011: 369, 373–377). Če to poveževa s prej omenjeno strategijo regionalizacije kulturnega sodelovanja v mednarodnih organizacijah, spoznanjem, da je promocija slovenske kulture na tujem pomembna, in z načrtovanjem omenjenih aktivnosti v zvezi s tem (MK RS 2007: 36), lahko zaključiva, da RS vendarle razvija uporabo kulturnih sredstev zunanje politike kot oblike mehke moči (kulturno diplomacijo), četudi ne povsem namerno.

Pri oceni sodelovanja države v forumih medkulturnega dialoga lahko omeniva le tri take oblike aktivnosti RS, in sicer delovanje v regionalnih ASEM (*Asia-Europe Meeting* oz. v njegovem okviru *ASEF – Asia-Europe Foundation*) in Uniji za Sredozemlje (Fundacija Anne Lindh), v globalnem Zavezništvu civilizacij (MK RS 2011: 370–371) ter v Mednarodni fundaciji – Forum slovanskih kultur (v nadaljevanju Forum). Slednji je edini primer mešane koalicije akterjev, kjer sodeluje RS. Forum, ki močno promovira in izvaja mednarodno sodelovanje na področju multikulturnega dialoga, je bil ustanovljen leta 2004 in ima sedež v RS.²³ Je pravna oseba zasebnega prava s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, določenimi z Zakonom o ustanovah, ter s statutom in drugimi splošnimi akti. Cilji Foruma so »ohranjanje in razvijanje kulturnih vrednot, tradicij in vsebin, ki družijo države, kjer govorijo slovanske jezike. Spodbuja sodelovanje teh držav na področjih kulture, izobraževanja, znanosti, razvija kulturne izmenjave, pripravlja srečanja in omogoča nastajanje skupnih projektov« (Forum 2007a). Aktivni projekti Foruma so: (i) 100 slovanskih romanov; (ii) Slovanska dediščina, ki

22. Države partnerke v teh sporazumih so: Avstralija, Belgija, Brazilija, Finska, Francija, Indija, Indonezija, Iran, Izrael, Japonska, Kanada, Kitajska, Južna Koreja, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Španija, Švica, Tajska, Turčija, Velika Britanija in ZDA. Strategija sklepanja krovnih ali medministrskih sporazumov od leta 1991 je bila: najprej s sosednjimi državami, državami EU in državami Zahodnega Balkana, nato pa z državami Latinske Amerike in državami Vzhodnega partnerstva, zadnja leta pa tudi z državami Bližnjega vzhoda in Afrike (Uslužbenec MZZ RS 2011).

23. Fundacija je imela sedež na Jabljah, a ga je leta 2011 prestavila v Ljubljano.

vključuje Festival slovanskega filma, Etnografsko razstavo noš slovanskih narodov, Festival slovanski most, Festival Fabula; in (iii) izmenjavo mladih (Forum 2007b). Forum ima 13 držav članic: Belorusija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Makedonija, Ruska federacija, Slovaška, Slovenija, Srbija in Ukrajina, ki imajo svoje predstavnike v Upravi Forumu. Status opazovalk imata Češka in Poljska (Forum 2007c). Iz narave projektov in objavljenega seznama udeležencev je mogoče sklepati, da so drugi subjekti mednarodnih odnosov, ki sodelujejo v Forumu, kar slednjega opredeljuje kot mešano koalicijo akterjev, naslednji: posamezniki umetniki, umetniška združenja, organi v sestavi ministrstev (MK) posameznih držav, univerze in mednarodne nevladne organizacije. Forum je od ustanovitve do leta 2010 deloval v pristojnosti MZZ RS, nato pa je prešel v pristojnost MK (MK RS 2011: 383).

Analiza s kulturo povezanih zunanjepolitičnih ciljev RS in oblik kulturne diplomacije, ki jo izvaja, je pokazala, da RS kulturo priznava kot zunanjepolitični cilj predvsem v okviru splošne promocije države, pri čemer poudarja kulturno sodelovanje na bilateralni in predvsem regionalni (sosedski) ravni. Slovenska zunanja politika eksplicitno omenja področje kulturnega sodelovanja in promocijo slovanske kulture v okviru Forumu ter v okviru subregionalnih povezav in institucij, tj. Srednjeevropske pobude, Jadransko-jonske pobude ter tudi regionalnega partnerstva *Platform Culture-Central Europe* (MZZ RS 2010). Nacionalni program za kulturo sicer omenja tudi multilateralni okvir promocije slovenske kulture, tj. sodelovanje v mednarodnih fondih, uresničevanje dogovorov iz kulturnih sporazumov in programov, ki vzpostavljajo možnosti za mednarodno sodelovanje, ter projekte na ravni EU (MK RS 2011: 36), vendar pa slednji niso natančneje (vsebinsko) opredeljeni. Posebnost ciljev slovenske zunanje politike, ki so povezani s kulturnim delovanjem, je poudarek na slovenski diaspori (MZZ RS 2010).

Tabela 3: S kulturo povezani zunanjepolitični cilji in kulturna diplomacija RS

Legenda: KD = kulturna diplomacija, MKD = medkulturni dialog

Kultura kot zunanjepolitični cilj	Fokus na slovanskem območju v KD	Oblike KD	Akcije na področju MKD
Oddelek za mednarodne odnose v kulturi. Akcije temeljijo na zunanjepolitičnih prioritetah RS in EU. Pozornost na sosednjih državah in Slovencih v zamejstvu.	Integracija Zahodnega Balkana v EU, mobilnost tega območja in EU. Sedež in promocija delovanja Forumu slovanskih kultur. Pozornost na območje Srednje Evrope: <i>Platform Culture-Central Europe</i> , Srednjeevropska pobuda, Jadransko-jonska pobuda.	Promocija MKD, spoštovanje raznolikosti v in med državami članicami EU, spodbuda mobilnosti umetnikov, umetniških zbirk. Bi- in multilateralni instrumenti. Bilateralni sporazumi o kulturnem sodelovanju s 40 državami.	Pozornost MKD tudi na območju Evrosredozemlja in v okviru ASEM, v Združenih narodih, Svetu Evrope, Unescu.

Vir: MZZ RS (2010).

Kljub temu osrednji nosilec in izvajalec slovenske kulturne diplomacije še naprej ostajajo diplomatska in konzularna predstavništva v tujini prek bilateralnih sporazu-

mov o kulturnem sodelovanju in organizacije kulturnih dogodkov (literarnih večerov, umetniških razstav, filmskih projekcij itd.). V nasprotju z nekaterimi drugimi članicami oziroma sodelujočimi državami v Forumu (Češko, Makedonijo in Poljsko) Slovenija namreč ne pozna institucije kulturnih centrov, ki jih država ustanovi za promocijo nacionalnih kulturnih ciljev v mednarodnih odnosih. Večkrat je bila sicer podana pobuda, »da bi mrežo DKP postopoma dopolnili s kulturnimi atašaji oziroma pristopili k ustanovitvi kulturno-informativnih centrov v okviru veleposlaništev /.../, a je bila takšna pobuda leta 2000 tik pred realizacijo opuščena« (MK RS 2011: 384).²⁴

Pri izvajanju zunanje politike RS s kulturnimi sredstvi zato prihaja do tipičnih napak, ki bi se jih male države morale izogibati. Prvič, **navznoter neuskklajeno medresorsko delovanje pri oblikovanju vsebine zunanje politike in izvajanju zunanje politike s kulturnimi sredstvi**. Pri tem misliva predvsem na sodelovanje med MZZ, MK, Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Uradom vlade za komuniciranje in Slovensko turistično organizacijo, na kar opozarja tudi MK RS (2007: 36). Drugič, **prevelika politizacija in kratkoročnost strategij na področju izvajanja kulture v mednarodnih odnosih**. Delovanje Sektorja/Oddelka za mednarodne odnose v kulturi je bilo namreč štirikrat reorganizirano v drugo sistemsko strukturo državne uprave, je pa tudi vse bolj kadrovske podhranjeno in spreminja tudi pristojnosti (MK RS 2011: 366–367). Te reorganizacije so odvisne od nastopa novih vlad, vsebinsko pa tudi vsak minister za kulturo prinese svoje prioritete načrte (MK RS 2011: 366) in *de facto* povzročata diskontinuiteto vsebinskega delovanja na področju kulture v mednarodnih odnosih.

5 Sklep

Članek konceptualizira kulturno diplomacijo kot obliko javne diplomacije, kjer država pošiljateljica uporablja kulturne izvajalce iz svoje družbe kot metodo naslavljanja ozke ciljne javnosti v državi sprejemnici, na primer diplomatski zbor v državi sprejemnici, visoke umetniške kroge, študente, učitelje in raziskovalce, umetnike, štipendiste medkulturne izmenjave in športnike. **Kulturna diplomacija** je tako sredstvo zunanje politike za doseganje dveh vsebinskih ciljev, in sicer sporočanja kulture države in kontekstualizacijo zunanjepolitičnih ciljev države (ki vsebinsko niso vezani na promocijo kulture). Pojav kulture v mednarodnih odnosih zavzema dve obliki – medkulturni dialog in mednarodne odnose v kulturi. **Medkulturni dialog** je področje sodelovanja držav in drugih subjektov mednarodne skupnosti, ki je namenjen vzpostavljanju strpnosti, promociji raznolikosti in iskanju načinov miroljubnega sobivanja med različnimi kulturami v mednarodni skupnosti. Država je v tem okviru zgolj eden izmed sodelujočih akterjev in ne zasleduje instrumentalnih zunanjepolitičnih ciljev, temveč si prizadeva za bolj splošne cilje miroljubnega sobivanja. Na podlagi empiričnih ugotovitev kot tretji koncept v članku izpostavlja **mednarodne odnose v kulturi**, ki jih razumeva kot

24. Leta 2000 so bili imenovani kulturni atašaji v petih najpomembnejših kulturnih središčih – v Parizu, na Dunaju, v Londonu, Rimu in Berlinu, ustanovljen pa naj bi bil tudi kulturni center v Parizu (MK RS 2011: 384).

uresničevanje ciljev kulturne politike posamezne države v mednarodni skupnosti. V tem okviru države posredno dosegajo svoje zunanjepolitične cilje, saj primarno uredničujejo tiste, ki so povezani s kulturo, npr. ohranjanje kulturne dediščine, promocijo svojih umetnikov po svetu, znanstvenoraziskovalno in športno sodelovanje. Kultura v mednarodnih odnosih zato zahteva izrazito medsektorsko sodelovanje pri oblikovanju vsebine in podporo zunanjepolitičnega aparata pri njenem izvajanju.

Osrednja omejitev malih držav (med njimi tudi Slovenije) je, da v večini nimajo dovolj zmogljivosti za organizacijo stalne kompleksne mreže kulturne diplomacije v infrastrukturnem smislu, zato raje segajo po organizaciji enkratnih promocijskih spremljevalnih dogodkov ob za državo pomembnih priložnostih (obletnicah državnosti, državnih praznikov in v času predsedovanja organom mednarodnih organizacij). Več pozornosti zato posvečajo medkulturnemu dialogu, kjer kot koalicija malih držav zmorejo izpostaviti zanje relevantne teme (na primer varstvo narodnih manjšin, naslavljanje diaspore in integracija tujcev).

Študija primera kulturne diplomacije in medkulturnega dialoga, ki ju izvaja RS, je pokazala, da sta obliki izvajanja medkulturnega dialoga in kulturne diplomacije na mednarodni ravni precej podobni, saj obe vključujeta organizacijo kulturnih prireditelj, razstav in programe za izmenjavo. Vendar pa je opazna razlika v pristojnostih akterjev pri oblikovanju vsebine kulturne promocije in v vrsti akterjev, ki izvajajo njene oblike v mednarodnih odnosih. Vsebino mednarodnih odnosov v kulturi (na primer zavezo k ohranjanju kulturne dediščine) in nekatere oblike kulturne diplomacije (mednarodne izmenjave znanstvenikov, študentov, športnikov in umetnikov) oblikujejo pristojna ministrstva in uradi. Dogovore o izvedbi pa izpogaja MZZ prek pogajalskih delegacij za krovne sporazume in programe, sestavljenih iz predstavnikov vseh pristojnih ministrstev in vodje delegacije, ki je predstavnik MZZ. Pri izvajanju aktivnosti, povezanih s kulturo, pa kulturno diplomacijo izvajajo mreža diplomatskih predstavništva v obsegu promocije države v državi sprejemnici in drugi državni organi, kot na primer MK, kadar gre za področja, ki niso neposredno povezana s primarnimi cilji zunanje politike. Država kot osrednji akter nastopa tudi v okviru medkulturnega dialoga, kjer sodeluje tako v mednarodnih vladnih institucijah kot tudi v okviru mešanih koalicij akterjev (Forum slovanskih kultur).

S pričujočo analizo sva tako ugotovila, da mala država pomanjkanje svojih zunanjepolitičnih zmogljivosti za izvajanje tradicionalne kulturne diplomacije lahko nadomesti tako, da sodeluje na področju medkulturnega dialoga v okviru mešane koalicije akterjev. RS je to že začela izvajati, in glede na to, da sama gosti sedež mešane koalicije akterjev, tj. Forum slovanskih kultur, lahko sklepamo, da načrtno. Iz ugotovitev je mogoče izluščiti še eno smiselno priporočilo za boljše delovanje RS pri doseganju njenih zunanjepolitičnih ciljev na področju kulture, tj. prenos vsebine, relevantne za medkulturni dialog na nacionalni ravni (teme diaspore, odnosa do tujcev in integracije ter varstva narodnih manjšin) na dnevni red v okviru kulture v mednarodnih odnosih, tj. tako v okviru mednarodnih odnosov v kulturi (Unesco) kot tudi medkulturnega dialoga v okviru Sveta Evrope, EU in mešanih koalicij akterjev (Fundacija Anna Lindh, Zavezništvo civilizacij, ASEM), kjer pa RS trenutno sodeluje le v okviru Foruma

slovanskih kultur. Ključna ovira za boljše delovanje RS pri doseganju ciljev zunanje politike s kulturnimi sredstvi je predvsem pomanjkanje širšega političnega konsenza o tem, kaj naj bo vsebina, ki jo bo država sporočala navzven ter nepregledno vsebinsko in organizacijsko izvajanje kulturne diplomacije ter obeh pojavov kulture v mednarodnih odnosih.

Literatura

- Arndt, Richard (2006): *The First Resort of Kings: American Cultural Diplomacy in the Twentieth Century*. Washington D.C.: Potomac Books, Inc.
- Apeldoorn, Bastiaan van (2004): Theorizing the Transnational: a Historical Materialist Approach. *Journal of International Relations and Development* 7 (2): 142–176.
- Bátora, Jozef, in Mokre, Monika (2011): Introduction: What Role for Culture in External Relations? V Jozef Bátora in Monika Mokre (ur.), *Culture and External Relations. Europe and Beyond*, 1–12. Aldersot: Ashgate.
- Behringer, Ronald M. (2005): Middle Power Leadership on the Human Security Agenda. *Co-operation and Conflict* 40 (3): 305–342.
- Berridge, B. R. (2010): *Dipomacy: Theory and Practice*. Četrta izdaja. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Bojinović Fenko, Ana (2009): *Sooblikovanje in sovplivanje zunanje politike držav in regionalne strukture v kontekstu procesa regionalizacije v Sredozemlju*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brown, John (2009): Arts Diplomacy. The Neglected Aspect of Cultural Diplomacy. V Nancy Snow and Philip M. Taylor (ur.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 57–59. New York in London: Routledge.
- Bučar, Matija (2007): *Kulturna diplomacija Republike Slovenije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Carlsnaes, Walter (2008): Actors, Structures and Foreign Policy Analysis. V Steve Smith, Amelia Hadfield in Tim Dunne (ur.), *Foreign Policy; Theores, Actors, Cases*, 85–100. Oxford: Oxford University Press.
- Carnevale, Peter J., in Choi, Dong-Won (2000): Culture in the Mediation of International Disputes. *International Journal of Psychology* 35 (2): 105–10.
- Cull, Nicholas J. (2009): Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase. V Nancy Snow in Philip M. Taylor (ur.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 19–23. New York in London: Routledge.
- Černigoj, Lavra (2006): *Javna diplomacija in Republika Slovenija*. Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Dragičević Šešić, Milena (2011): Between a Rock and a Sard Place: Cultural Policies of and Towards Serbia. V Jozef Bátora in Monika Mokre (ur.), *Culture and External Relations. Europe and Beyond*, 137–159. Aldersot: Ashgate.
- eDiplomat (2001): Cultural Institutes. Dostopno prek: http://www.ediplomat.com/dc/cultural_institutes.htm (2. 9. 2011).
- European Institute for Comparative Cultural Research (2010): ICD and Cultural Policies. Dostopno prek: <http://www.culturalpolicies.net/web/intercultural-dialogue.php> (9. 2. 2010).

- Fischer, Markus (2006): Culture and Foreign Politics. V Brenda Shaffer (ur.), *The Limits of Culture. Islam and Foreign Policy*, 27–64. Cambridge in London: the MIT Press.
- Gaskarth, Jamie (2007): Discourses and Ethics, The Social Construction of British Foreign Policy. *Foreign Policy Analysis* 2 (4): 325–341.
- Gilboa, Eytan (2006): Public Diplomacy: The Missing Component in Israel's Foreign Policy. *Israel Affairs* 12 (4): 715–747.
- Hill, Christopher (2003): *The Changing Politics of Foreign Policy*. Houndmills, Basingstoke in Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Hill, Christopher (2007): Bringing War Home, Foreign Policy-Making in Intercultural Societies. *International Relations* 21 (3): 259–283.
- Hudson, Valerie M. (1997a): Culture and Foreign Policy: Developing a Research Agenda. V Valerie M. Hudson (ur.), *Culture and Foreign Policy*, 1–24. Boulder in London: Lynne Reiner Publishers.
- Hudson, Valerie M. (ur.) (1997b): *Culture and Foreign Policy*. Boulder in London: Lynne Reiner Publishers.
- Hudson, Valerie M. (2008): The History and Evolution of Foreign Policy Analysis. V Steve Smith, Amelia Hadfield in Tim Dunne (ur.), *Foreign Policy; Theories, Actors, Cases*, 12–29. Oxford: Oxford University Press.
- Hudson, Valerie M., in Vore, Christopher S. (1995): Foreign Policy Analysis Yesterday, Today, Tomorrow. *Mershon International Studies Review* 39: 209–238.
- Huntington, Samuel P. (1993): The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs* 72 (3): 22–49.
- Ish-Shalom, Piki (2006): Theory Gets Real, and the Case for a Normative Ethic, Rostow, Modernization Theory, and the Alliance for Progress. *International Studies Quarterly* 50 (2): 287–311.
- Jung, Dietrich (2002): Le retour de la culture, l'analyse des politiques étrangères »périphériques«? V Frédéric Charillon (ur.), *Politique étrangère; nouveaux regards*, 91–111. Pariz: Sciences Po.
- Juppé, d'Alain, in Schweitzer, Louis (2008): *La France et l'Europe dans le monde – Livre blanc sur la politique étrangère et européenne de la France 2008–2020*. Dostopno prek: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/2LIVREBLANC_DEF.pdf (17. 11. 2010).
- Kennedy, Liam (2003): Remembering September 11: Photography as Cultural Diplomacy. *International Affairs* 79 (2): 315–326.
- Knudsen, Olav F. (1996): Analysing Small-State Security: the Role of External Factors. V Werner Bauwens, Armand Clesse and Olav F. Knudsen (ur.), *Small States and the Security Challenge in the New Europe*, 3–20. London: Brassey's.
- Krause, Peter, in Evera, Stephen van (2009): Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas. *Middle East Policy* 16 (3): 106–134.
- Kushner, Marilyn S. (2002): Exhibiting Art at the American National Exhibition in Moscow, 1959: Domestic Politics and Cultural Diplomacy. *Journal of Cold War Studies* 4 (1): 6–26.
- Manheim, J. B. (1990): *Strategic public diplomacy: The evolution of influence*. New York: Oxford University Press.
- McClory, Jonathan (2010): *The New Persuaders: An international ranking of soft power*. London: Institute for Government. Dostopno prek: http://www.instituteforgovernment.org.uk/pdfs/new_persuaders_soft_power.pdf (15. 1. 2011).
- Mednarodna fundacija – Forum slovanskih kultur (2007a): Forum slovanskih kultur. Dostopno prek: <http://www.fsk.si/?id=101> (25. 5. 2010).

- Mednarodna fundacija – Forum slovanskih kultur (2007b): Projekti. Dostopno prek: <http://www.fsk.si/?id=201> (25. 5. 2010).
- Mednarodna fundacija – Forum slovanskih kultur (2007c): Države članice. Dostopno prek: <http://www.fsk.si/?id=301> (25. 5. 2010).
- Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2007): Nacionalni program za kulturo 2008–2011. Predlog. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/Predlogi_zakonov/osnutek_NPK.pdf (20. 9. 2011).
- (2011): Analiza stanja na področju kulture s predlogi ciljev za nacionalni program za kulturo 2012–2015. Dostopno prek: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Podatki/Letna_porocila/2011/Analiza_stanja_na_podrocu_kulture_s_predlogi_prednostnih_ciljev-marec_2011_popravljen028032011.pdf (20. 9. 2011).
- Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije (2010): Kulturno sodelovanje. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/kulturno_sodelovanje/ (9. 2. 2010).
- Mor, Ben D. (2007): The rhetoric of public diplomacy and propaganda wars: A view from self-presentation theory. *European Journal of Political Research* 64 (5): 661–683.
- Mueller, Sherry (2009): Ne Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy. V V Nancy Snow and Philip M. Taylor (ur.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 101–107. New York in London: Routledge.
- Mulcahy, Kevin V. (1999): Cultural Diplomacy and the Exchange Programs: 1938–1978. *Journal of Arts Management, Law & Society* 29 (1): 7–30.
- Neack, Laura (2003): *The New Foreign Policy. U.S. and Comparative Foreign Policy in the 21st Century*. Lanham, Boulder, New York in Oxford: Rowman and Littlefield Publishers.
- Nikitin, Alexander (2008): Russian Foreign Policy in the fragmented Post-Soviet space. *International Journal on World Peace* 25 (2): 7–31.
- Nye, Jr. Joseph S. (2009): Get smart. *Foreign Affairs* 84 (4): 160–163.
- Nye, Jr. Joseph S. (2008): Public Diplomacy and Soft Power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616: 94–109.
- OZN Zavezništvo civilizacij (2009): *About the Alliance – O Zavezništvu*. Dostopno prek: <http://www.unaoc.org/content/view/full/62/80/lang,english/> (2. 2. 2009).
- Paulmann, Johannes (2007): Representation without Emulation German Cultural Diplomacy in Search of Integration and Self-Assurance during the Adenauer Era. *German Politics & Society* 25 (2): 168–200.
- Petrič, Ernest (1996): Zunanja politika majhnih držav. *Teorija in praksa* 33 (6): 876–897.
- (2010): *Zunanja politika: osnove teorije in prakse*. Mengeš: Center za evropsko prihodnost; Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.
- Plavšak Krajnc, Kristina (2004): Javna diplomacija: temeljni koncepti in trendi. *Teorija in praksa* 41 (3/4): 643–658.
- Podgornik, Ana (2010): *Kulturna diplomacija slovanskih držav v Evropski uniji*. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
- Pye, Lucian (1991): Political Culture Revisited. *Political Psychology* 12 (3): 487–508.
- Quenoy, du Paul (2008): The Russian Empire and Egypt, 1900–1915: A Case of Public Diplomacy. *Journal of World History* 19 (2): 213–233.
- Reeves, Julie (2004): *Culture and International Relations. Narratives, natives and tourists*. London in New York: Routledge.

- Risse, Thomas (2006): Transnational Actors and World Politics. V Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons (ur.), *Handbook of International Relations*, 255–274. Thousand Oaks: Sage.
- Roberts, Walter R. (2007): What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future. *Mediterranean Quarterly* 18 (4): 36–52.
- Rosenau, James N. (1969): *Linkage politics: essays on the convergence of national and international systems*. New York: Free Press.
- Shaffer, Brenda (2006): Introduction: The Limits of Culture. V Brenda Shaffer (ur.), *The Limits of Culture. Islam and Foreign Policy*, 1–25. Cambridge in London: the MIT Press.
- Schneider, Cynthia P. (2006): Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *Brown Journal of World Affairs* 13 (1): 191–203.
- Scott-Smith, Giles (2009): Exchange Programs and Public Diplomacy. V Nancy Snow and Philip M. Taylor (ur.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 50–56. New York in London: Routledge.
- Simsek, Ayhan (2007): *Debate over Mediterranean Union heats up in Europe* – Razprava o Sredozemlju ogreva Evropo, SouthEast European Times, 13. avgust. Dostopno prek: http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/articles/2007/08/13/reportage-01 (18. 2. 2009).
- Singer, J. David (1961): The Level-of-Analysis Problem in International Relations. *World Politics* 14 (1): 77–92.
- Smith, Karen E. in Margot Light (ur.) (2001): *Ethics and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, Steve, Hadfield, Amelia, in Dunne, Tim (2008): Introduction. V S. Smith, A. Hadfield in T. Dunne (ur.), *Foreign Policy; Theories Actors, Cases*, 1–8. Oxford: Oxford University Press.
- Söderbaum, Fredrik (2004): *The Political Economy of Regionalism. The Case of Southern Africa*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: Palgrave.
- Sun, Henry H. (2008): International political marketing: a case study of United States soft power and public diplomacy. *Journal of Public Affairs* 8 (3): 165–183.
- Svet Evrope (2010): The concept of ICD. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp (9. 2. 2010).
- Svet Evrope (2008): White Paper on Intercultural Dialogue: Living together as equals in dignity. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/White%20Paper_final_revised_EN.pdf (2. 9. 2011).
- Szondi, György (2009): Central and Eastern European Public Diplomacy; A Transitional Perspective on National Reputation Management. V Nancy Snow and Philip M. Taylor (ur.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 292–313. New York in London: Routledge.
- Tsygankov, Andrei P. (2006): If Not by Tanks, then by Banks? The Role of Soft Power in Putin's Foreign Policy. *Europe-Asia Studies* 58 (7): 1079–1099.
- Deklaracija Unesca iz Mexico Cityja o kulturnih politikah – *UNESCO Mexico City Declaration on Cultural Policies World Conference on Cultural Policies*. 1982. Sprejeta na Unescovi svetovni konferenci o kulturnih politikah med 26. julijem in 6. avgustom v Mexico Cityju. Dostopna prek: http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661/mexico_en.pdf/mexico_en.pdf (10. 8. 2011).
- Willets, Peter (2008): Transnational Actors and International Organizations in Global Politics. V John Baylis, Steve Smith in Patricia Owens (ur.), *Globalizacija svetovne politike. Mednarodni problemi*, 166–189. 4. izdaja. Oxford in New York: Oxford University Press.

- Wivel, A. (2010): From Small State to Smart State: Devising a Strategy for Influence in the European Union. V Robert Steinmetz and Anders Wivel (ur.), *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, 15–29. Aldershot: Ashgate.
- Wivel, A. (2005): The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor. *Journal of Common Market Studies* 43 (2): 393–412.
- Zavezništvo civilizacij (2006): *Report of the High-level Group – Poročilo Skupine na visoki ravni*. New York, 13. november. Dostopno prek: http://www.unaoc.org/repository/HLG_Report.pdf (3. 2. 2009).
- Žmauc, Urška (2009): *Diplomacija – kultura?* Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Uslužbenec Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije (2011): Intervju z avtorico (Ano Bojinović Fenko), Ljubljana, 22. september 2011.

Podatki o avtorjih:

asist. mag. Jure Požgan

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede
jure.pozgan@fdv.uni-lj.si

doc. dr. Ana Bojinović Fenko

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede
ana.bojinovic@fdv.uni-lj.si